

AİLƏDƏ İQTİSADI TƏRBIYƏ İŞİNİN AŞILANMASI

Saidə Nəsibova,

Gəncə Dövlət Universitetinin Təhsilin pedaqogikası və metodikası kafedrasının baş müəllimi, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
e-mail: saide.nesibova@gmail.com

UOT: 37.01; 33

Xülasə. *Məqalədə ailə tərbiyəsinin ayrılmaz hissəsi olan iqtisadi tərbiyənin gənc nəsllə aşılınması yollarından bəhs edilir. Ailə cəmiyyətin, dövlətin kiçik modeli olduğuna görə dövlət daxilində daha geniş səpkidə görülməli işlər ailədə də eyni məqsədlərə yönəlmiş şəkildə ailə üzvlərini maraqlandıran məqamlarla eynilik təşkil edir. Əgər dövlət öz iqtisadi potensialını müəyyənləşdirmək, problemləri dəqiqləşdirmək və aradan qaldırmaq, dövrüyyəni müəyyən etmək, ehtiyat balansını gözdən keçirtmək, gəlirlərin, daxilolmaların hesabatını vermək, xərclənən maliyyə istiqamətinin doğru olub-olmadığını diskussiya mühitində götür-qoy etmək, zərərin minimuma endirilməsi üçün yeni yol xəritəsi hazırlamaq, potensial imkanların yararlılığını dəqiqləşdirmək, iqtisadi böhran dönməndə düşünülmüş ixtisarlara həyata keçirtmək və dəyən mümkün ziyanı minimuma endirmək üçün atılacaq addımları mövcud durum kontekstində müzakirə edirsə, ailə də daha bəsit iqtisadi ailə söhbətləri ilə cari vəziyyəti daim dəyərləndirir.*

Açar sözlər: *iqtisadi tərbiyə, ailə tərbiyəsi, ailə modeli, qənaət, pul, iqtisadi böhran.*

Key words: *economic education, family upbringing, family model, saving, money, economic crisis.*

Ключевые слова: *экономическое образование, семейное воспитание, семейная модель, экономия, деньги, экономический кризис.*

Dövlət strukturunun əsas sütunlarından hesab olunan iqtisadi istiqamət üzrə mütəmadi olaraq görülməli işlər ölkənin potensial gücünü daha da möhkəmləndirmək və bu sahəyə uyğun mümkün təhlükələrə qarşı stabilliyi qorumaq nə qədər əhəmiyyətlidirsə, ailə daxilində xırda iqtisadi balans daim tənzimləmək də kiçik iqtisadi mühit üçün bir o qədər vacib və önəmlidir.

Əgər bu gün məktəblərdə iqtisadi tərbiyə anlayışının aşılınmasından, onun strukturunun müxtəlif vasitələrlə təhsilalanların diqqətinə

çatdırılmasından söhbət gedirsə, burada rüşeymin qoyulduğu və möhkəmləndirildiyi ilk müəssisə **ailə müəssisəsidir**. Çünki ailə bir bütövdür və ailədaxili ümumi məsələlər bu müəssisənin bütün üzvlərinin ortaq müzakirəsi fonunda situasiyaya cəlb edilməlidir. Bu məqamda iqtisadi tərbiyənin aşılınması istiqamətində **üç ailə tipi** ilə məzmunun daha vacib olduğunu diqqətə çatdırmağa çalışacağıq.

Birinci ailə modeli ailə üzvlərinin hər birinin söz haqqının olduğu, ailədaxili maliyyə məsələləri ilə bağlı hərəkəsin eyni dərəcədə məlumatlandırıldığı, ailənin aylıq gəlirinin dəqiq

bilindi, ümumi xərclərin təxminən nə qədər olduğunu bütün ailə fərdlərinin bildiyi, ailə üzvlərinin mövcud vəziyyətə uyğunlaşdıqları və real durumu düzəltmək üçün hər zaman təşəbbüskar olduqları modeldir. Burada uşaqlar ailə-daxili iqtisadi tərbiyəyə yüksək səviyyədə yiyələnə bilirlər, “*qənaətlə dolanan kasıb olmaz*” kəlamına əməl edirlər.

İkinci ailə modeli atanın dominant mövqedə olduğu, ümumi vəziyyətlə bağlı ya həyat yoldaşı, ya da sadəcə valideynləri ilə müzakirələr apardığı, övladların ailənin iqtisadi vəziyyətindən bixəbər olduğu, bixəbər olduğu üçün də istəklərdən irəli tələbin mövcud durumla uzlaşmaması şəraitində cərəyan edən ailə modelidir. Bu model ailədə ailə başçısı maliyyə məsələlərində uşaqların rəyinin lazımsız olduğunu, mövcud iqtisadi durumu uşaqlara danışmağın, onları xəbərdar etməyin və ona uyğun davranılmalı olduğunu mənasız düşünür. Ailə-daxili iqtisadi proseslərlə bağlı heç bir məlumat olmayan və heç bir tövsiyə almayan, istiqamətləndirilməyən uşağın əgər ailədə iqtisadi tərbiyəsi təşkil olunmursa, artıq problemli iqtisadi tərbiyə qazanmış azyaşlı məktəbdə şagird, universitetdə tələbə olarkən də müəyyən natamamlıq və sistemslilik hiss etməyə başlayacaq. Pulunu düzgün xərcləməyi bacarmayan uşaq ya tez bir zamanda mövcud maliyyəsini bitirəcək, ya da tələbatı olanı deyil, hazırkı ruh halına uyğun olanı alaraq, pulunun bitməsinə nail olacaq. Bu, marketə ac olarkən girib əvvəlcədən planda olmayan, həmin anda müştərinin ürəyinin istədiyi məhsulu alıb çıxaraq, sonradan peşman olma vəziyyətinə paralel əhval-ruhiyyə kimi düşünülə bilər. Bu tip ailələrdə tərbiyənin digər növlərində də natamamlığın olduğu şübhəsizdir.

Ailələrin iqtisadi baxımdan övladlarını məlumatlandırmaması, nəyin necə olduğunu dost kimi söhbət edərək başa salmaması, ailənin gəlirinin nə qədər olduğunu söyləməməsi, verilən cibxərcliyinin dəyərinin nə olduğunu nümunələrlə başa salmaması, cibxərcliyinin az və ya çox olması durumunda ondan balanslaşdırılmış şəkildə istifadə qaydalarını açıqlaması sonrakı problemlər üçün zəmin hazırlayır.

Üçüncü model ailələrdə vəziyyət bir qədər fərqlidir. Bu ailələrin xarakterik özəlliyinə keçməmişdən öncə Nəsirəddin Tusinin “Əxlaqi-

Nasiri” əsərindən bir hissəni diqqətə çatdırmaq məqsəduyğun olar. “Qızıl və gümüşü, pulgirliyi uşağın gözündən salmaq lazımdır. Qızıl və gümüşün gətirdiyi kədəri heç əfi ilan zəhəri də gətirə bilməz” [1, s. 171].

Bu qrup ailələrdə maddi baxımdan təminatın yüksək səviyyədə olması və valideynlərin övladlarının tərbiyəsi ilə maraqlanmağa vaxtının olmaması, ərköyün uşaq modeli formalaşdırma-ları, uşaqlarının bütün istəklərinin yerinə yetirilməsi, pula həris uşaq tipinin yaranması üçün meyarların qeyri-ixtiyari təşkili vəziyyəti kifayət qədər qəlizləşdirir. Pula həris olmaq xüsusiyyəti az və ya çox dərəcədə imkansız ailələrdə və ya ilk iki ailə modelində də özünü göstərə bilər. Pulu həddindən artıq sevmək, onun aludəçisinə çevrilmək tərbiyəsində boşluqlar olan yeni-yetmənin cəmiyyət tərəfindən xoş qarşılanmayan istiqamətlərə yönəlməsi ilə nəticələnməsi qaçılmazdır.

Ailədə “emala” daxil olub, “yarımfabrikat” olaraq məktəbə yollanan uşaq üçün şagird statusunda iqtisadi biliklərin öyrənilməsi, mə-nimsənilməsi, əyani vasitələrlə dərkli prosesi başlanılır. Bir sözlə, təhsilalan iqtisadi tərbiyənin davamı ilə tanış olmağa başlayır. “Əslində iqtisadi tərbiyə XX əsrin 90-cı illərində mənəvi-əxlaqi tərbiyənin tərkibində nəzərdən keçirilib. İqtisadi tərbiyə uşağa gündəlik həyatında maddi-mənəvi tələbatlarının formalaşması və ödənilməsində, yaxşı övlad kimi yetişməsində, vətənpərvər ruhda böyüməsində, cəmiyyət üçün yaxşı iqtisadçı-mütəxəssis kimi formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayır. İqtisadi tərbiyənin məktəb yaşlarından aşılması ona görə zəruri hesab edilir ki, artıq 18 yaşına çatmış hər bir gənc sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq hüququ əldə edir” [2, s. 554].

Təbii ki, bu əlaqələndirmələrin sayını daha da artırmaq mümkündür. Son olaraq, iki fərqli təfəkkürə sahib pedaqoq-alimin düşüncələrinə diqqət yetirmək istərdik. Məşhur alman pedaqoqu İ.Herbarta görə, tərbiyə məşqdən başqa bir şey deyil, tərbiyə uşaqların idarə olunması prosesidir. Bu cəhətdən də o, tərbiyədə tərbiyə olunanlara təsir göstərən (tərbiyəçini – S.N.) fəal şəxs, tərbiyə olunan uşaqları isə təsir göstərilən passiv şəxslər hesab etmişdir. İ.Herbert sübut etməyə çalışmışdır ki, uşaqlar böyüklərin

sözlərinə sözsüz əməl etməlidirlər.

Azad tərbiyə nəzəriyyəsinin tərəfdarları, o cümlədən J.J.Russo əksini düşünərək göstərir ki, uşaqların təbiətinə uyğun gələn vasitələrlə onlara təsir göstərmək prosesi tərbiyədir. Onun əqidəsinə görə uşaqlara öyüd-nəsihət vermək, uzun-uzadı izahat vermək, məruzə oxumaq, cəza vermək, məzəmmət etmək, onların təbiətinə, məhəbbətinə toxunmaq şəxsiyyətin əleyhinə getmək deməkdir [3, s. 22-23].

Nəticə. Tərbiyənin digər tərkib hissələrindən fərqli olaraq, iqtisadi tərbiyə prosesində valideyn-övlad münasibətlərində aktiv və passiv tərəf olmamalıdır. Bu, valideynin istiqamətləndirməsi, uşağın qənaətçilliyi və düzgün seçimlər etməsi ilə həyata keçirilməlidir. Valideynin istiqamətləndirməsindən məhrum olan övlad və şəxsi strategiyası olmayan uşaq ayrılıqda faydalılıq əmsalını da aşağı sala bilər. Ona görə də ailə daxilində bünövrəsi düzgün qoyulan iqtisadi tərbiyə məktəbdə müəllim tərəfindən yüksək səviyyədə təkmilləşdirilərsə, nəticə də qənaətbəxş olar.

ƏDƏBİYYAT

1. Nəsirəddin Tusi. Əxlaqi-Nasiri. "Lider" nəşriyyatı, Bakı, 2005.
2. Sadıqov F. Pedaqogika. "Adiloğlu" nəşriyyatı, Bakı, 2009.
3. Ağayev M. Pedaqoji fikir tarixində tərbiyə və təhsil. Bakı, 2011.

S.Nasibova

Features of the work on inculcating economic education in the family

Abstract

The article discusses ways to instill economic education in the younger generation, which is an integral part of family education. It is shown that the family is a small model of society and the

state, so the work done within the state is the same as the interests of family members in the family, aimed at the same goals. If the state determines its economic potential, clarifies and eliminates problems, determines turnover, reviews the balance sheet, reports on revenues, considers whether the financial direction of expenditures is correct, prepares a new roadmap to minimize losses, to implement deliberate cuts during the economic crisis and to minimize the possible damage, the family always evaluates the current situation with simpler economic family conversations.

С.Насибова

Прививание экономического образования в семье

Аннотация

В статье рассматриваются способы прививки подрастающего поколения экономическим образованием, которое является неотъемлемой частью семейного воспитания. Показано, что семья – это маленькая модель общества и государства, поэтому работа, выполняемая внутри государства, совпадает с интересами членов семьи в семье, преследуя те же цели. Если государство определяет свой экономический потенциал, выясняет и устраняет проблемы, определяет оборот, рассматривает баланс, отчеты о доходах и расходах, рассматривает в дискуссионной среде правильность финансового направления расходов, готовит новую дорожную карту для минимизации потерь, также Семья обсуждает текущую ситуацию в контексте текущей ситуации, обсуждая шаги, которые необходимо предпринять, чтобы прояснить пригодность потенциальных возможностей, осуществить преднамеренные сокращения во время экономического кризиса и минимизировать возможный ущерб.